

Wystawa jubileuszowa *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791*. Refleksje ex post

Przypadający 5 czerwca 2007 roku jubileusz 750. rocznicy ustanowienia krakowskiej gminy miejskiej, czyli nadania Krakowowi aktu lokacji na prawie magdeburskim, zmobilizował Muzeum Historyczne Miasta Krakowa do przygotowania własnego, bogatego programu obchodów tego bardzo istotnego wydarzenia w dziejach miasta.

Autorski program, opracowany przez zespół pracowników merytorycznych Muzeum pod kierunkiem dyrektora Michała Niezabitowskiego, obejmował kilkadziesiąt różnorodnych propozycji, tj. wystawy, widowiska plenerowe, publikacje, wizualizacje komputerowe dawnej zabudowy miejskiej i odtwarzające ją makiety, koncerty muzyczne, pamiątki w formie gadżetów, filmy, które realizowano w latach 2005–2007.

Kulminacja obchodów rocznicowych przypadła 5 czerwca 2007 roku po uroczystej sesji Rady Miasta Krakowa, odbytej w obecności licznie przybyłych gości honorowych z kraju i zagranicy w Teatrze im. Juliusza Słowackiego. Jej uczestnicy w pochodzie przeszli ul. Floriańską do Rynku Głównego, by w Pałacu Krzysztofory, głównej siedzibie Muzeum Historycznego, uczestniczyć w otwarciu jubileuszowej wystawy *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791*, przygotowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa we współpracy z Archiwum Państwowym w Krakowie i Towarzystwem Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Nie była to współpraca przypadkowa. Z końcem XIX wieku ówczesne Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa stało się kolebką „organizacji mającej na celu prowadzenie badań nad dziejami Krakowa i szerokie upowszechnianie ich wyników. Temu służyć miało Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, do zawiązania którego (...) doszło w sobotni wieczór 21 listopada 1896 roku, w budynku Archiwum przy ul. Siennej 16”¹.

Tworzeniu zbioru krakowskich archiwaliów od początku towarzyszyło gromadzenie różnorodnych pamiątek miejskich i cechowych, czemu wiele troski poświęcały zarówno władze Archiwum, jak i Towarzystwa², doprowadzając z czasem do powstania obszernego zespołu muzealiów, pieczołowicie skatalogowanych przez późniejszego dyrektora Archiwum Aktów Dawnych, a zarazem członka założyciela Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa

Goście honorowi w drodze na otwarcie wystawy jubileuszowej; fot. M. Suchowiak

wa Adama Chmiela (1865–1934)³. Stały się one zaczątkiem Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, które – staraniem obu instytucji – formalnie zostało powołane do życia przez władze miasta 31 maja 1899 roku. Samodzielny byt uzyskało jednak dopiero 18 grudnia 1945 roku, tj. z chwilą, gdy przestało być działem Archiwum, a stało się odrębną instytucją⁴. Nie dziwi więc fakt, że z okazji 750. rocznicy lokacji Krakowa te trzy instytucje zjednoczyły wysiłki, by wspólnie przygotować jubileuszową wystawę.

Rangę wydarzenia podniósł fakt objęcia go patronatem honorowym przez wojewodę małopolskiego Macieja Klimę, przewodniczącego Rady Miasta Krakowa Pawła Klimowicza i marszałka województwa małopolskiego Marka Nawarę. Powołany został także Komitet Honorowy wystawy pod przewodnictwem prezydenta Krakowa prof. Jacka Majchrowskiego. Zaproszenie do Komitetu zechcieli przyjąć: Jego Eminencja książdz kardynał Stanisław Dziwisz metro-

¹ Lichończak-Nurek G.: *Początki Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*. „Rocznik Krakowski” 2005, t. 71, s. 125–126.

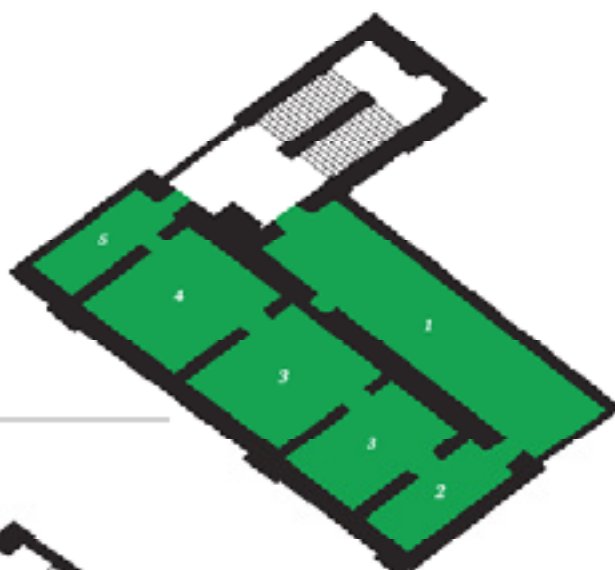
² *Ibidem*, s. 130–132.

³ *Ibidem*, s. 125; Wroński T.: Adam Chmiel (1865–1934). W: *Ludzie, którzy umiłowali Kraków. Założyciele Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*. Red. W. Bieńkowski. Kraków 1997, s. 67–66.

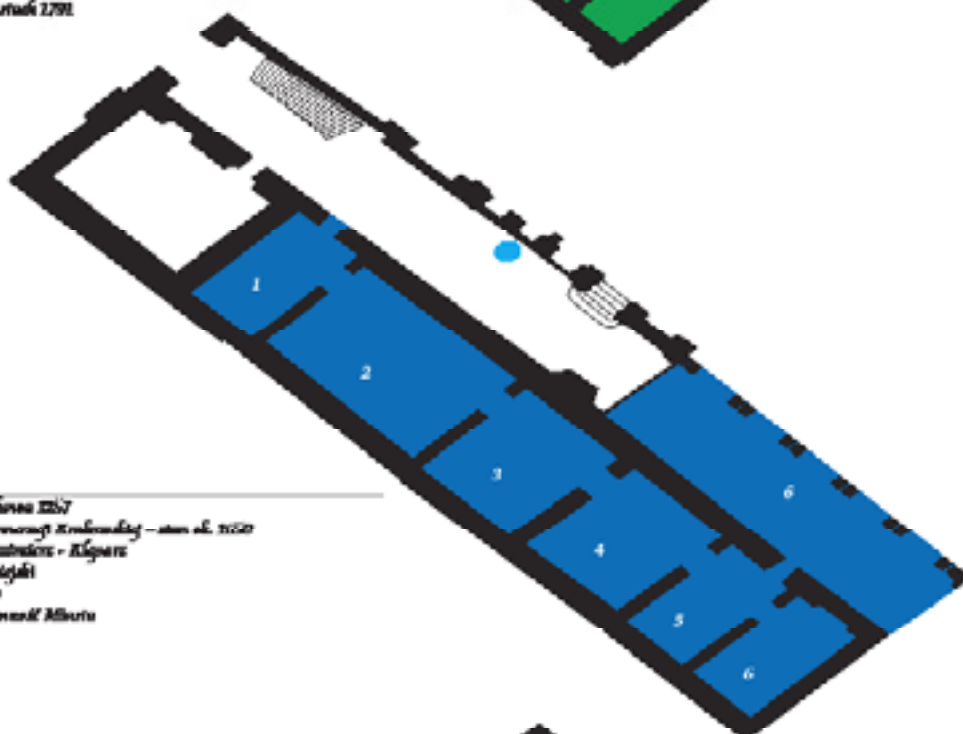
⁴ Lichończak-Nurek G.: *Początki Muzeum...*, s. 137, 147.

I PIĘTRO

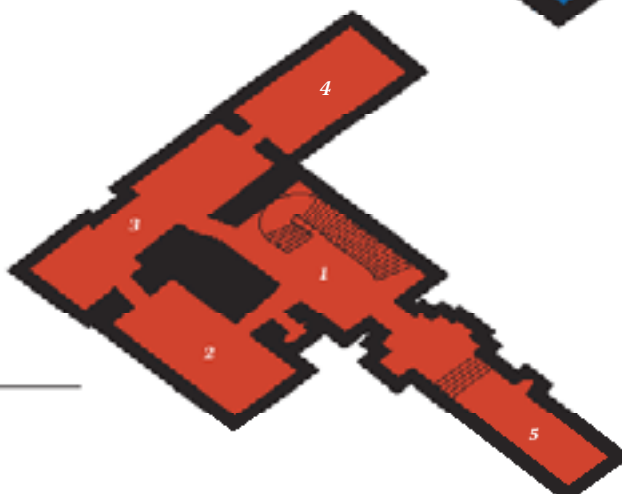
- 1 Specjalny Mięsozwoleń
- 2 Żyła Intelektualna
- 3 Żyła Młodych
- 4 Kuchnia Średniośredni Mięsozwoleń
- 5 Praca i miasteczko 1791

PARTER

- 1 Lokalizacja Krakowa 1257
- 2 Miejsce Aglomeracji Krakowskiej – stan ok. 1750
- 3 Kraków – Kuchnia – Mięsozwoleń
- 4 Średni Mięsozwoleń
- 5 Średni Mięsozwoleń
- 6 Ciepły i Ogrzewany Mięsozwoleń

II PIĘTRO

- 1 Kuchnia Średniośredni
- 2 Kuchnia Mięsozwoleń
- 3 Kuchnia Mięsozwoleń
- 4 Wielki Handel Trzaskowy
- 5 Praca i miasteczko 1791

Graficzne przedstawienie rzutów poszczególnych kondygnacji z zaznaczeniem układu sal na wystawie Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791, oprac. J. Suchowiak

polita krakowski, nadburmistrz stolicy krajowej Magdeburg dr Lutz Trümper, dyrektor Kulturhistorisches Museum Magdeburg prof. dr hab. Matthias Puhle, prezydent Miasta Wrocławia dr Rafał Dutkiewicz, Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Karol Musioł, przewodniczący Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa prof. dr hab. Franciszek Ziejka, prezes krakowskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. dr hab. Andrzej Chwalba, przewodniczący Rady Muzeum Historycznego Miasta Krakowa dr hab. Krzysztof Zamorski, prof. UJ⁵.

Prace nad ogromną ekspozycją, zajmującą trzy pałacowe kondygnacje, trwały kilka lat. Od początku towarzyszyła im idea, by z okazji jubileuszu uświadomić krakowianom i wszystkim odwiedzającym miasto, czym w praktyce dla Krakowa stało się przyjęcie norm prawa magdeburskiego, jak trwałe i owocne efekty przyniosła ta światła decyzja księcia Bolesława Wstydlwego (1226–1279).

Szczęśliwie zachowany oryginał aktu lokacji⁶ stał się punktem wyjścia dla autorek koncepcji scenariusza wystawy⁷. Jej ramy czasowe wyznaczyła z jednej strony właśnie data lokacji, z drugiej – przyjęcie przez Sejm Czteroletni w Warszawie, 18 kwietnia 1791 roku, ustawy o miastach królewskich, która następnie weszła w skład Konstytucji 3 maja jako jej trzeci artykuł, zatytułowany *Miasta i mieszczanie*. Stanowiła ona, iż odtąd normy prawa magdeburskiego przestają obowiązywać na obszarze Rzeczypospolitej⁸. W praktyce oznaczało to kres funkcjonowania licznych miast polskich, także Krakowa, według zasad nakreślonych w ich dokumentach lokacyjnych.

Już samo zestawienie obu dat – 1257 i 1791 – uświadamia, że wystawiony przez księcia Bolesława Wstydlwego, jego matkę księżnę Grzymisławę (po 1190–1258) i małżonkę księżnę Kunegundę – Kingę (1234–1292), na wiecu w Koperni akt lokacji Krakowa na ponad pięć wieków wytyczył drogi rozwoju miasta. Współcześnie, gdy przepisy wykonawcze nie nadążają za zmianami ustaw, gdy proste urzędnictwo mają obszerne instrukcje obsługi, a załatwienie zwykłych spraw w różnych urzędach wymaga wypełnienia wielostronicowych formularzy, musi szokować fakt, że jeden dokument wystarczył, by powstał samorząd miejski, określone zostały obowiązujące normy prawne i zasady funkcjonowania miejskiego organizmu. Co więcej, te normy i zasady pozostawały takie same przez kilka stuleci, w różnych realiach politycznych, za czasów kolejnych panujących, w obliczu nowych stylów architektonicznych i zmieniających się upodobań estetycznych, a rozwój Krakowa stanowi najlepsze świadectwo ich przydatności dla miasta.

Możliwość pokazania jak wyglądało i rozwijało się miasto, funkcjonujące ponad pięć stuleci w oparciu o jeden pergaminowy dyplom z połowy XIII wieku, stanowiła kuszące wyzwanie i zapowiadała interesującą przygodę intelektualną. Od razu jednak było wiadomo, że nie sposób na jednej wystawie, choćby największej, stworzyć pełnego obrazu miasta i odnotować wszystkich zmian zachodzących w nim w tak długiej perspektywie czasowej. Należało zatem dokonać wyboru odpowiedniej koncepcji ekspozycji.

W tym przypadku za punkt wyjścia posłużył sam akt lokacji, gdyż to od niego wszystko się zaczęło, on stał się metryką w sensie formalnoprawnym istniejącego i prężnie roz-

Oryginał aktu lokacji Krakowa, fot. Archiwum Fotograficzne Archiwum Państwowego w Krakowie; wł. Archiwum Państwowego w Krakowie

wijającego się od dawna krakowskiego zespołu osadniczego⁹, który odtąd uzyskał status miasta także *de iure*, będąc nim od dawna *de facto*. Stąd przy opracowywaniu koncepcji scenariusza sam dokument lokacyjny został poddany bardzo uważnej i dogłębnej analizie, a treści w nim zawarte pomogły nakreślić zestaw zagadnień, które winny zostać zaprezentowane na jubileuszowej wystawie. Stały się one zarazem rozdziałami obszernego katalogu towarzyszącego ekspozycji. Były to:

Rozdział I *Wielka lokacja Krakowa 1257 roku*

Rozdział II *Układ urbanistyczny*

Rozdział III *Samorząd miejski*

Rozdział IV *Sądownictwo*

Rozdział V *Cechy i system organizacji miasta*

Rozdział VI *Handel*

Rozdział VII *Życie codzienne*

Rozdział VIII *Mieszkański splendor*

Rozdział IX *Życie intelektualne*

Rozdział X *Życie religijne*

Rozdział XI *Kres świetności miasta i Prawo o miastach 1791 roku*¹⁰

⁵ *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791. Katalog wystawy*. Koncepcja i red. nauk. G. Lichończak-Nurek. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Kraków 2007, s. 2.

⁶ W zbiorach Archiwum Państwowego w Krakowie, sygn. Perg. 2.

⁷ Kurator wystawy: Grażyna Lichończak-Nurek, koncepcja i scenariusz wystawy: Greta Czupryniak, Grażyna Lichończak-Nurek, Marta Marek (por. *Kraków – europejskie miasto...*, s. 4).

⁸ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. XI, nota XI. 52, s. 629.

⁹ Por. *Kraków w chrześcijańskiej Europie X–XIII wieku. Katalog wystawy*. Koncepcja i red. nauk. Elżbieta Firlet. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Kraków 2006.

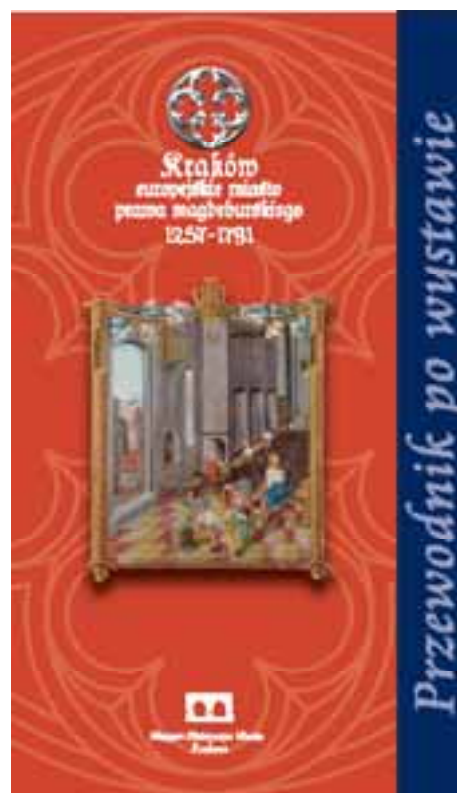
¹⁰ *Kraków – europejskie miasto...*, s. 161–631.

Katalog wystawy jubileuszowej Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791

Cennym merytorycznym wprowadzeniem i uzupełnieniem tak zaplanowanej części katalogowej wspomnianego wydawnictwa stały się rozpoczynające je artykuły wstępne, opracowane przez najwybitniejszych specjalistów¹¹ oraz *Kalendarium*¹², zestawiające w układzie chronologicznym najważniejsze wydarzenia z dziejów miasta od połowy XIII po kres XVIII stulecia i obszerna, choć wybrana, bibliografia¹³. Ponadto każdy z obiektów omawianych w notach katalogowych został w wydawnictwie zaprezentowany na kolorowej fotografii¹⁴.

Pomoc w zapoznawaniu się z ekspozycją stanowić miał bogato ilustrowany przewodnik po niej, przygotowany

Przewodnik po wystawie jubileuszowej Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791

w dwóch wersjach językowych, a wydany wspólnie przez Archiwum Państwowe w Krakowie i Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, oraz inne, liczne druki ulotne¹⁵.

Podjęta na szeroką skalę kwerenda w zbiorach krajowych i zagranicznych umożliwiła pozyskanie cennych eksponatów z prawie czterdziestu instytucji: muzeów, archiwów, bibliotek, kościołów, klasztorów, uczelni, stowarzyszeń i od osób prywatnych¹⁶. Wiele z tych obiektów nigdy wcześniej nie było ekspozycyjnych, jak np. liczne przedmioty pochodzące z prac wykopaliskowych prowadzonych przez archeologów wawelskich, z Muzeum Archeologicznego czy naukowców

¹¹ Kowalski G.M.: Prawo miejskie magdeburskie w Polsce od XIII do XVIII wieku. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 22–33; Wyrozumski J.: Lokacja 1257 roku na tle rozwoju krakowskiego zespołu osadniczego. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 34–48; Bukowski W., Noga Z.: Ustrój miasta Krakowa w XIII–XVIII wieku. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 49–68; Niemiec D.: Krakowski kwartał uniwersytecki w krajobrazie urbanistycznym średniowiecznego miasta lokacyjnego. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 69–90; Noga Z.: O elicie politycznej miasta Krakowa w XV–XVIII wieku. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 91–98; Marek M.: Cyfrowa rekonstrukcja historycznej zabudowy Krakowa. Projekt Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 99–129; Lichończak-Nurek G.: Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791 (założenia ideowe i koncepcja wystawy oraz jej katalogu). W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 130–138.

¹² *Kraków – europejskie miasto...*, s. 139–160, oprac. G. Lichończak-Nurek.

¹³ *Ibidem*, s. 633–664. Szczegółowo koncepcja wystawy i towarzyszącego jej katalogu objaśniona została w tekście wstępnym kuratora wystawy (por. Lichończak-Nurek G.: Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791 (założenia ideowe..., s. 130–138; zob. także Taż: *Pięć wieków samorządnej gminy*. „Kraków” 2007, nr 6–7 (32–33), s. 6–8.

¹⁴ Por. zestawiony przez G. Czupryniak Spis ilustracji oraz Wykaz autorów fotografii. W: *Kraków – europejskie miasto...*, s. 686–707 oraz 11–13.

¹⁵ Czupryniak G., Lichończak-Nurek G. *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791. Przewodnik po jubileuszowej wystawie czasowej*. Archiwum Państwowe w Krakowie, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Kraków 2007; *Kraków the European City of the Magdeburg Law. Guidebook to the Jubilee Temporary Exhibition*. Translated by M.M. Piechaczek-Borkowska. State Archive in Kraków, Historical Museum of the City of Kraków. Kraków 2007.

¹⁶ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, s. 8–9.

Makieta kościoła pw. Wszystkich Świętych (według stanu z początku XIX w.); fot. J. Korzeniowski; wł. Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Fragment ekspozycji w piwnicach muzealnych, na pierwszym planie bochen ołowiu, w głębi batwany soli; fot. M. Suchowiak

pracujących pod płytą Rynku Głównego w Krakowie lub na terenie kwartału uniwersyteckiego. Pozwoliło to na premierowe zaprezentowanie nowych zabytków, niejednokrotnie zmieniających nasze opinie o konkretnych dziedzinach życia codziennego w wiekach minionych¹⁷.

Szczególnie cennym nabytkiem, po raz pierwszy zaprezentowanym na omawianej wystawie i naukowo opracowanym w jej katalogu, jest tzw. bochen ołowiu¹⁸, wydobyty spod krakowskiego Rynku Głównego, niedaleko zachodniej ściany tzw. wielkiej wagi, w trakcie prac archeologicznych prowadzonych tu przez Pracownię Archeologiczno-Architektoniczną „Niegoda” w 2005 roku. Półkolista bryła ołowiu, kształtem przypominająca ogromny bochen chleba – stąd jej nazwa – posiada jedenaście kresk na płaskiej części, co pozwoliło ustalić, że wagowo odpowiada 11 krakowskim cetnarom. Po zważeniu bochna i podzieleniu jego wagi przez 11 udało się wreszcie empirycznie określić, że tzw. krakowski cetnar liczył dokładnie 63 kg. Znaczenie znaleziska polega także na tym, że jest to jedyny, zachowany i znany egzemplarz tego typu handlowej formy ołowiu, mającej zastosowanie w transporcie i tranzytowym obrocie tym metalem. Odcisnięte na jego powierzchni dwie cechy pieczętnie: pieczęć kujawska Władysława Łokietka (ok. 1260–1333) i korona piastowska datują bochen na początek XIV wieku.

Aby jednak tak precyzyjne ustalenia mogły się w katalogu ekspozycji pojawić, do przygotowania not katalogowych dla niemal tysiąca różnorodnych obiektów zaproszono prawie dziewięćdziesięciu specjalistów z różnych dziedzin: historyków, historyków sztuki, archeologów, etnologów, historyków prawa, muzealników, archiwistów, bibliotekarzy, osoby świeckie i duchowne¹⁹. Powstały dzięki temu naukowe opracowania najcenniejszych obiektów, ilustrujących dzieje Krakowa od połowy XIII po kres XVIII wieku, w wielu przypadkach po raz pierwszy prezentowanych w literaturze przedmiotu, a przez to wnoszących do naukowego obiegu wyniki nowych, istotnych prac badawczych.

Organizacja wystawy stała się również okazją do skupienia wokół Muzeum Historycznego środowiska wysokiej klasy specjalistów z różnych dziedzin – historyków, historyków sztuki, architektów, urbanistów, geografów, informatyków, grafików komputerowych – którzy stworzyli silne zaplecze eksperckie dla kolejnego zadania podjętego przez Dyрекcję i pracowników Muzeum Historycznego, tj. utwo-

żenia zespołu opracowującego rekonstrukcje dawnej zabudowy Krakowa.

Zespół kierowany przez Martę Marek²⁰, pod bezpośrednim nadzorem Michała Niezabitowskiego, miał za zadanie po pierwsze stworzyć jak najpełniejszą dokumentację merytoryczną (w oparciu o zachowane źródła archiwalne, ikonograficzne i kartograficzne), która następnie stała się podstawą do opracowania modelu cyfrowego 3D dawnej zabudowy. Etap finalny stanowiło wykonanie pełnoplastycznych makiet z przeznaczeniem do wyeksponowania ich na jubileuszowej wystawie. Zrealizowano w ten sposób następujące modele:

- makieta zespołu osadniczego Krakowa, Kazimierza i Kleparza około 1650 roku w skali 1:1000²¹,
- makieta ratusza krakowskiego w fazie gotyckiej według stanu z 1 ćwierci XVI wieku²²,
- makieta Pałacu Krzysztofory według stanu z 2 połowy XVII wieku²³,
- makieta kościoła pw. Wszystkich Świętych według stanu z początku XIX wieku²⁴,
- makieta rynku krakowskiego według Planu Dominika Pucka (1723–1789) z 1787 roku²⁵.

Od razu trzeba uzupełnić, że nie jest to lista zamknięta. Planuje się przygotowanie – tym razem na użytek przyszłej, nowej wystawy stałej w Pałacu Krzysztofory – kolejnych pełnoplastycznych makiet. Co równie ważne, opracowany cyfrowo materiał, o dużych walorach ekspozycyjnych, został wykorzystany na wystawie jubileuszowej również w formie wielkoformatowych wydruków, opatrzonych merytorycznym komentarzem i pozwalających zaprezentować zwiedzającemu także niezachowaną do dziś zabudowę miejską, np. dawne mury obronne. Dane zgromadzone w muzealnych komputerach stanowią zarazem doskonałą bazę, która może być wykorzystywana do dalszych opracowań, studiów porównawczych i kolejnych rekonstrukcji lub modeli. Dla omawianej wystawy sporządzono również film *Civitas nostra Cracoviensis*, będący prezentacją multimedialną obrazującą fazy rozwoju Krakowa²⁶, a który prezentowano zwiedzającym w podziemiach krzysztoforskiego pałacu.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt niezwykle życzliwego potraktowania próśb organizatorów wystawy, kierowanych do różnych instytucji, o użyczenie eksponatów. Dzięki temu możliwe było zaprezentowanie najcenniejszych obiektów, niektórych ze względów konserwatorskich tylko

¹⁷ Np. bardzo cenny zespół biżuterii wydobytej w dużych ilościach spod płyty krakowskiego Rynku Głównego i po raz pierwszy, z konieczności tylko w wyborze, prezentowanej na jubileuszowej wystawie i naukowo opracowanej w jej katalogu (por. Rozdz. VI, noty VI.184–VI.202, s. 399–405), także tam wydobyte płomby towarowe (por. Rozdz. VI, noty VI.107–VI.132, s. 374–379), obiekty odkryte podczas wykopalisk na terenie Uniwersytetu Jagiellońskiego (por. Rozdz. VII, noty VII.68–VII.69, s. 435, Rozdz. IX, nota IX.48, s. 539) lub pochodzące ze wzgórza wawelskiego różnorodne naparstki (por. Rozdz. V, noty V.91.1–V.91.7 s. 330–332) i pieczęci (Rozdz. III, nota III.12, s. 207, Rozdz. X, nota X.97, s. 601) oraz obiekty ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Krakowie (por. Rozdz. IX, nota IX.37, s. 536, Rozdz. X, nota X.22, s. 561).

¹⁸ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, nota VI.87, s. 365–366.

¹⁹ Pełny wykaz autorów not katalogowych, s. 162–164.

²⁰ Por.: Marek M.: *Cyfrowa rekonstrukcja...*, s. 99–102.

²¹ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. II, nota II.25, s. 199.

²² *Ibidem*, Rozdz. III, nota III.1, s. 202.

²³ *Ibidem*, Rozdz. VII, nota VII.1, s. 414.

²⁴ *Ibidem*, Rozdz. X, nota X.34, s. 566.

²⁵ *Ibidem*, Rozdz. XI, nota XI.27, s. 618.

²⁶ Scenariusz i koncepcja całości: Marta Marek, Piotr Opaliński; prezentację opracował zespół autorski w składzie: Łukasz Czuczyló, Wioletta Mazurek, Piotr Opaliński.

Sala z oryginałem aktu lokacji i pamiątkami po jego wystawcach; fot. M. Suchowiak

Makieta zespołu osadniczego Krakowa, Kazimierza i Kleparza według stanu około 1650 r.; fot. M. Suchowiak; wł. Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Fragment sali prezentującej samorząd krakowski; na pierwszym planie makietę ratusza; fot. M. Suchowiak; wł. Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Pamiątki związane z sądownictwem według prawa magdeburskiego; fot. M. Suchowiak

czasowo, co pozwoliło stworzyć w miarę pełny i różnorodny obraz Krakowa jako miasta prawa magdeburskiego.

Muzealna prezentacja rozpoczynała się w świeżo odrestaurowanych piwnicach Pałacu Krzysztofora nawiązaniem do o rok wcześniejszej wystawy *Kraków w chrześcijańskiej Europie X–XIII wieku*. Pokazano tu makietę krakowskiego zespołu osadniczego według stanu sprzed lokacji²⁷, w sąsiedztwie której zwiedzający mógł obejrzeć wspomniany film *Civitas nostra Cracoviensis*.

Dalej, w kolejnych piwnicznych pomieszczeniach zostały zgromadzone liczne eksponaty, w dużym stopniu będące efektem pracy archeologów, ilustrujące różne dziedziny życia codziennego dawnych mieszkańców Krakowa. Obok naczyń kuchennych, zabawnych nieraz foremek do wypieku ciasta (np. w kształcie truskawki!)²⁸, akcesoriów aptecznych i biżuterii, sporo miejsca zajmowały obiekty dotyczące istotnej dziedziny życia w dawnym Krakowie, tj. handlu. Były to zarówno handlowe akcesoria (wagi, odważniki, monety), jak i przedmioty wymiany handlowej – detalicznej oraz hurtowej i tranzytowej. Ten ostatni odgrywał istotną rolę w życiu dawnej stolicy, a koncentrowały się tu obroty na międzynarodową skalę ołowiem, solą, miedzią i suknem. Tematyka ta zilustrowana została wybranymi eksponatami²⁹.

Szczególnym walorem tej części ekspozycji były same pomieszczenia, w których ją umieszczono, tj. po raz pierwszy udostępnione zwiedzającym dawne przedproża, *de facto* pod rynkowym chodnikiem wychodzące przed pałacową fasadę i pochodzące z okresu samej lokacji. Autentyczność miejsca wzmocnił fakt, że wyłożone zostały oryginalną, średniowieczną kostką brukową, odkrytą przez archeologów podczas eksploracji podziemi Rynku Głównego, podobnie

jak fragment eksponowanego tamże dawnego, drewnianego wodociągu miejskiego, nigdzie wcześniej nieprezentowanego ani dotąd niepublikowanego³⁰. Umieszczono go w sąsiednim piwnicznym pomieszczeniu, w którym podczas prac konserwatorskich udało się odkryć fragmenty polichromii. Zachowana częściowo, prezentuje dekoracje roślinne z dominującym motywem ulistnionej wici winnej latorośli, co w połączeniu z źródłowymi przekazami o funkcjonowaniu w Krzysztoforach apteki³¹, pozwala domniemywać, że właśnie tu mogła się ona mieścić. Problem ten stanowi kolejne badawcze wyzwanie dla historyków i konserwatorów.

Takich nowych zagadek, które powinny zostać wyjaśnione, pojawiło się w trakcie przygotowywania jubileuszowej ekspozycji znacznie więcej, i to także zaliczyć trzeba do pozytywnych stron realizacji tego projektu. Kwerenda do wystawy, dyskusje nad jej kształtem, konfrontacja stanu badań z eksponatami, możliwość ujrzenia ich w nowej niejako konfiguracji, zestawionych ze sobą (np.: przedmioty i źródła pisane, dokumenty i rysunki, opisy i obrazy itp.) stworzyły zupełnie nowe możliwości i w całej pełni potwierdziły konieczność podjęcia studiów interdyscyplinarnych i badań komparatystycznych, z jednej strony bazujących na rzetelnym, tradycyjnym warsztacie historyka czy historyka sztuki lub archeologa, z drugiej wzbogaconych o nowe, często elektroniczne narzędzia badawcze.

Potwierdziła to prezentacja na muzealnym dziedzińcu wielkoformatowych wydruków, w pełni zrekonstruowanych przez badaczy i grafików komputerowych nieistniejących już dawnych murów obronnych. Stanowiły one swoisty pasaż pomiędzy ekspozycją na parterze i na I piętrze Muzeum. Wcześniej jednak słów kilka warto poświęcić wystawie na parterze pałacu.

Rozpoczynała ją niewielka salka, w której centralne i eksponowane miejsce zajmował sam oryginał aktu lokacji Krakowa na prawie magdeburskim³² oraz eksponaty tematycznie nawiązujące do osób jego wystawców, tj. księcia Bolesława Wstydlwego, księżnej Grzymisławy i księżnej małżonki Kunegundy – Kingi.

Sale kolejne poświęcone zostały zilustrowaniu zagadnień wynikających bezpośrednio z przywileju lokacyjnego, a które były konsekwencją przyjęcia przez Kraków norm prawa magdeburskiego, tj. powstanie nowego układu urbanistycz-

²⁷ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. I, nota I.1, s. 170.

²⁸ *Ibidem*, Rozdz. VII, nota VII.98, s. 445.

²⁹ Por. *Ibidem*, Rozdz. VI, s. 336–411, Rozdz. VII, s. 412–463.

³⁰ *Ibidem*, Rozdz. VII, nota VII.3, s. 414–415.

³¹ Zachował się i był prezentowany na wystawie inwentarz aptekarza Wojciecha Piątka Rzęczyca z 1566 r., który miał aptekę właśnie w Krzysztoforach (por. Rozdz. VII, nota VII.5, s. 416).

³² Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. I, nota I.2, s. 170–173.

Pamiątki cechowe; fot. M. Suchowiak

Ekspozycja w galerii Pałacu Krzysztofory, z lewej: św. Sebastian (wł. Bazyliki Mariackiej w Krakowie), z prawej: Epitafium Marka Revesliego (wł. klasztoru oo. Franciszkanów w Krakowie); fot. M. Suchowiak

nego, samorząd miejski, sądownictwo oparte o *Zwierziedło saskie* oraz cechy i system obrony miasta. Nie sposób tu szczegółowo omawiać zawartości każdej z sal – najlepiej oddaje to przewodnik po wystawie i jej katalog – ale warto zwrócić uwagę na kilka kwestii.

Powstanie nowego układu urbanistycznego Krakowa było bezpośrednią konsekwencją przyjęcia norm prawa magdeburskiego. Jak odnotował to rocznik kapitulny krakowski: „Miasto Kraków zostało przekazane prawu niemieckiemu, a położenie rynku, domów i dworzyszcz przez wójtów zmienione”³³.

Obszar miasta stopniowo powiększał się, a z chwilą lokowania Kazimierza (1335) i Kleparza (1366) doszło do powstania dużej krakowskiej aglomeracji. Szczytowym momentem jej rozwoju terytorialnego i zarazem świetności była połowa XVII wieku – czasy bezpośrednio poprzedzające potop szwedzki. Stąd na wystawie, w kolejnej sali na parterze, zaprezentowana została rozległa (646 × 383 cm), pełnoplastyczna makieta ukazująca te miasta, a właściwie krakowską aglomerację, wraz z przyległymi terenami, według stanu z tego okresu³⁴. Zwiedzającego oprowadzał po niej strumień wędrującego światła i towarzyszący mu głos lektora, odczytującego komentarz, dzięki któremu możliwe było zorientowanie się w detalach architektonicznych i topografii terenu.

Tematyka ta była kontynuowana w kolejnej sali, gdzie najbardziej interesujące były, wystawione przez króla Kazimierza Wielkiego (1310–1370), akty lokacji: Kazimierza (27 lutego 1335 roku, wystawiony w Sandomierzu)³⁵ i prezentowany w późniejszym transumpcie króla Kazimierza Jagiellończyka (1427–1492), wystawionym w Krakowie 13 czerwca 1456 roku, niezachowany w oryginale przywilej lokacyjny Kleparza z 25 czerwca 1366 roku³⁶. Prezentacji dopełniały pamiątki miejskie Kazimierza, Kleparza i gmin przyległych, dokumenty oraz najbardziej znane i reprezentatywne widoki Krakowa od XV do schyłku XVIII wieku³⁷.

Przyjęcie norm prawa magdeburskiego warunkowało powstanie gminy miejskiej. Stąd ekspozycja w następnej sali została poświęcona zobrazowaniu dziejów krakowskiego samorządu. Dzięki współpracy z Archiwum Państwowym w Krakowie możliwe było zaprezentowanie najstarszych i najcenniejszych ksiąg miejskich, pergaminów zawierających przywileje królewskie dla mieszczan krakowskich, a ze zbiorów Muzeum Historycznego Miasta Krakowa zespołu cennych pamiątek miejskich, a także wspomnianej już makiety krakowskiego ratusza³⁸.

„Fundamentem prawa magdeburskiego w Krakowie było nadanie miastu własnego sądownictwa, opartego na zwyczaj-

jowym prawie niemieckim. Podstawowym źródłem pisany prawem miejskiego był sporządzony w Saksonii w 1. poł. XIII w. kodeks prawny – *Zwierziedło saskie* (*Speculum Saxorum*, *Sachsenspiegel*) i opracowany na jego podstawie – *Weichbild magdeburski* (*Ius Municipale*). Po upowszechnieniu się druku dokonano licznych kodyfikacji i tłumaczeń prawa niemieckiego na ziemiach polskich. Autorem wielu prac z dziedziny prawa miejskiego, pisanych w języku polskim, był wybitny krakowski prawnik Bartłomiej Groicki (ok. 1534? –1605). Prace Bartłomieja Groickiego cieszyły się wielką popularnością niemal do schyłku XVIII wieku”³⁹.

W kolejnej sali, poświęconej omówieniu problematyki sądownictwa na prawie niemieckim, udało się zgromadzić wszystkie najważniejsze dzieła tego autora⁴⁰, uzupełnione o podobne prace Jana Łaskiego (1456–1531)⁴¹, Mikołaja Jaskiera (zm. 1539)⁴², Pawła Szczerbica (1552–1609)⁴³ i Jana Herburtę (ok. 1524–1577)⁴⁴. Była to zapewne pierwsza tak komplementarna prezentacja polskiego piśmiennictwa z zakresu niemieckiego prawa miejskiego.

Szczególnie cenne, bo nigdy wcześniej w Polsce nieprezentowane, były eksponaty użyczone przez Kulturhistorisches Museum w Magdeburgu⁴⁵, a wiążące się z funkcjonowaniem magdeburskiego sądu ławniczego, do którego rajcy krakowscy, aż do 1356 roku, kiedy to król Kazimierz Wielki powołał do życia Sąd Wyższy Prawa Niemieckiego na Zamku Krakowskim, odwoływali się po rozstrzygnięcia w sprawach szczególnie trudnych lub niejednoznacznych. Były wśród nich również i takie pouczenia, zwane popularnie ortyłami, wydane na prośbę władz miasta Krakowa, jak prezentowane na jubileuszowej wystawie, a zawierające rozstrzygnięcia w sprawie o cudzołóstwo⁴⁶.

Ostatnia z sal wystawowych na parterze Pałacu Krzysztofory mieściła obiekty obrazujące przede wszystkim funkcjonowanie krakowskich cechów. Dzięki wspomnianej już życzliwej współpracy wielu instytucji możliwe było zestawienie tu różnych pamiątek, które niegdyś należały do jednego cechu, a obecnie przechowywane są w różnych zbiorach muzealnych. Taką szczególną atrakcją dla zwiedzających było eksponowanie obok siebie dwóch pięknych wilkomów szklanych cechu krakowskich mieczników, które znajdują się w kolekcjach Muzeum Narodowego w Krakowie⁴⁷ i Muzeum Historycznego⁴⁸. Podobnie interesujący był, nigdzie wcześniej niepublikowany, fragment chorągwi czeladzi cechowej cechu garbarzy ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, interesujący ze względu na umieszczenie na nim nie tylko godła cechowego, co było zwyczajowo przyjęte, ale także herbu Krakowa, co zdarzało się rzadko lub wcale. Sam sztandar, za-

³³ *Najdawniejsze roczniki krakowskie i kalendarz*. Wyd. Z. Kozłowska-Budkowa. Monumenta Poloniae Historica. Seria 2, T. 5. Warszawa 1978, s. 86.

³⁴ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. II, nota II.25, s. 199.

³⁵ *Ibidem*, Rozdz. II, nota II.1, s. 184.

³⁶ *Ibidem*, Rozdz. II, nota II.2, s. 184–185.

³⁷ *Ibidem*, Rozdz. II, s. 182–199.

³⁸ *Ibidem*, Rozdz. III, s. 200–241.

³⁹ *Ibidem*, s. 242.

⁴⁰ Por. *Ibidem*, Rozdz. IV, noty IV.11–IV.18, s. 248–253.

⁴¹ Por. *Ibidem*, Rozdz. IV, nota IV.8, s. 246–247.

⁴² Por. *Ibidem*, Rozdz. IV, nota IV.9, s. 247.

⁴³ Por. *Ibidem*, Rozdz. IV, nota IV.10, s. 248.

⁴⁴ Por. *Ibidem*, Rozdz. IV, noty IV.19–IV.20, s. 253–254.

⁴⁵ Por. *Ibidem*, Rozdz. IV, noty IV.1, IV.3, IV.6, s. 244–246.

⁴⁶ *Ibidem*, Rozdz. IV, nota IV.3, s. 245; por. także *Magdeburg 1200. Mittelalterliche Metropole, Preussische Festung, Landeshauptstadt. Die Geschichte der Stadt von 850 bis 2005*. Herausgegeben von Matthias Puhle. Magdeburger Museen. Stuttgart 2005, s. 144, nr 4.81.

⁴⁷ Por. *Ibidem*, Rozdz. V, nota V.20, s. 288–289.

⁴⁸ Por. *Ibidem*, Rozdz. V, nota V.18, s. 287–288.

Tryptyk Mistrza Jerzego: część środkowa (wł. Fundacji Książąt Czartoryskich przy Muzeum Narodowym w Krakowie), skrzydła (wł. kościoła Świętego Krzyża w Krakowie) oraz cykl Legenda o św. Katarzynie Hansa Suessa z Kulmbachu (wł. Bazyliki Mariackiej w Krakowie); fot. M. Suchowiak,

Eksponaty ilustrujące życie religijne; fot. M. Suchowiak

chowany w bardzo złym stanie, nie nadawał się do ekspozycji w oryginale, ale dzięki technice komputerowej rekonstrukcji został odtworzony w całości i mógł w takiej formie wzbudzać zainteresowanie zwiedzających⁴⁹.

Ostatnia część jubileuszowej wystawy została urządzona w salach I piętra Pałacu Krzysztoforów. Prowadziły do niej rozmieszczone na klatce schodowej duże wydruki miniatur z *Kodeksu* Baltazara Behema (1460–1508), ukazujące przedstawicieli różnych zawodów, rzemieślników i kupców, przy swoich zajęciach. Wprowadzały one w nastrój tej prezentacji, mającej ukazać mieszczański splendor, życie intelektualne i religijne krakowian oraz schyłek świetności miasta. W ostatnim pomieszczeniu, stanowiącym swoiste *pendant* dla sali z oryginałem aktu lokacji Krakowa na parterze, eksponowano oryginał *Konstytucji 3 maja*, której częścią składową stało się *Prawo o miastach*, uchwalone 18 kwietnia 1791 roku, zamykające chronologicznie wystawę.

Reprezentacyjna pałacowa galeria stała się miejscem ekspozycji unikatowych ze względu na wartość artystyczną i historyczną dzieł sztuki: obrazów, rzeźb, wyrobów krakowskiego rzemiosła artystycznego, tkanin i cennych, pięknie iluminowanych rękopisów. Zgromadzone tu najwyższej klasy obiekty stwarzały niepowtarzalną okazję do niemal namacalnego kontaktu z dziełami sztuki, które na co dzień rozproszone są w różnych kolekcjach muzealnych lub w zaciszu klasztorów i kościelnych murów, czy też w skarbcach bibliotek.

Dzięki wielkiej życzliwości Dyrekcji Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej, Biblioteki Jagiellońskiej i Fundacji Książąt Czartoryskich przy Muzeum Narodowym w Krakowie zwiedzający mogli przez pewien czas podziwiać tu prezentowane obok siebie zapewne w ten sposób po raz pierwszy, najcenniejsze średniowieczne rękopisy, tj. *Antyfonarz*⁵⁰ i *Pontyfikał*⁵¹ Zbigniewa Oleśnickiego, *Kodeks* Baltazara Behema⁵², tzw. *Biblię Hutterów*⁵³.

Także Fundacji Książąt Czartoryskich, Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie oraz władzom kościelnym i klasztorom organizatorzy wystawy zawdzięczają możliwość pokazania najcenniejszych obrazów, w tym np. dzieł Hansa Suesa z Kulmbachu (przed 1480–1522)⁵⁴ oraz fragmentów ołtarza *Zwiastowania* z dawnej kolegiaty św. Michała na Wawelu, autorstwa Mistrza Jerzego, czynnego w Krakowie w latach 1501–1518 lub 1520⁵⁵. Część środkowa ołtarza przechowywana jest w zbiorach Fundacji Książąt Czartoryskich, zaś dwa ruchome skrzydła w kościele Św. Krzyża w Krakowie. Dzięki życzliwości właścicieli scena centralna i skrzydła tryptyku mogły zostać ponownie zestawione i przez czas trwania wystawy, tj. do 19 listopada 2007 roku, cieszyć zwiedzających swą wyjątkową klasą i urodą.

„Rozkwit gospodarczy miasta po lokacji na prawie magdeburskim, uzyskanie przez nie rangi stolicy państwa, istnienie w mieście ośrodków kulturalnych i naukowych, zarówno świeckich jak i duchownych, rozkwit szkolnictwa, kontakty z zagranicą, sprzyjały rozwojowi życia intelektualnego w Krakowie. [...] Ważnym wydarzeniem w dziejach miasta było założenie przez króla Kazimierza Wielkiego (1310–1370) Akademii Krakowskiej w dniu 12 V 1364. [...] W XVI w. Kraków pełnił rolę ośrodka kulturalnego, naukowego i artystycznego o europejskim oddziaływaniu”⁵⁶.

Wszystkie te zagadnienia zobrazowane zostały w kolejnej sali, poświęconej życiu intelektualnemu dawnego Krakowa. Dominowały tu cenne, pięknie zdobione i opatrzone ozdobnymi oprawami rękopisy, inkunabuły i starodruki, akcesoria sztuki drukarskiej i introligatorskiej, z której Kraków słynął daleko poza granicami Królestwa Polskiego. Miejsce szczególne zajmowały przyrządy służące dawnym uczonym i scholarom, pozyskane podczas prac wykopaliskowych na wawelskim wzgórzu⁵⁷ i na terenie kwartału uniwersyteckiego⁵⁸ oraz pamiątki dokumentujące kontakty krakowskiego środowiska z wielkim humanistą Erazmem z Rotterdamu (1467–1536)⁵⁹, a także prace samego Erazma⁶⁰.

Następne dwie sale wypełniły obiekty ilustrujące ważny aspekt życia dawnego Krakowa i jego mieszkańców, tj. życie religijne, udokumentowane poprzez dzieła sztuki sakralnej, sprzęty i szaty liturgiczne, przedmioty osobistej dewocji⁶¹, uzupełnione o liczne dokumenty i brackie księgi. Tu również znalazła się makieta nieistniejącej już dawnej kolegiaty Wszystkich Świętych⁶² i kilka, z rozproszonych dziś w różnych miejscach, elementów jej wyposażenia⁶³.

Koniec ekspozycji poświęcony został ukazaniu mniej świetnych momentów w dziejach miasta prawa magdeburskiego, czego symbolicznym odzwierciedleniem była prezentowana tu rycina ze zbiorów Gabinetu Rycin Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie zatytułowana *Lament roznego stanu ludzi nad umarłym Creditem*⁶⁴.

Poza wojnami, klęskami żywiołowymi, zarazami i okupacjami obcych wojsk, nie bez znaczenia dla pogorszenia się kondycji miasta był odpływ najzdolniejszych i najbardziej przedsiębiorczych przedstawicieli krakowskiego patrycjatu do stanu szlacheckiego, co dobitnie dokumentują prezentowane w tej części wystawy dokumenty nadania szlachectwa, tzw. indygenaty⁶⁵. Krakowianie pokładali nadzieję na polepszenie kondycji miasta w jedynej wizycie w stolicy państwa króla

⁴⁹ Por. *Ibidem*, Rozdz. V, nota V.28, s. 292 oraz rycina na s. 293.

⁵⁰ *Ibidem*, Rozdz. VIII, nota VIII.32, s. 489–490.

⁵¹ *Ibidem*, Rozdz. VIII, nota VIII.33, s. 490–491.

⁵² *Ibidem*, Rozdz. VIII, nota VIII.29, s. 486.

⁵³ Właśc.: *Biblia sacra* zwana *Biblią Hutterów* (*Ibidem*, Rozdz. VIII, nota VIII.31, s. 488).

⁵⁴ Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. VIII, noty VIII.68–VIII.69, s. 509–511, VIII.73, s. 514.

⁵⁵ *Ibidem*, nota VIII.71, s. 511–513.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 518

⁵⁷ *Ibidem*, Rozdz. IX, noty: IX.46 – IX.47 s. 538–539.

⁵⁸ *Ibidem*, Rozdz. IX, nota: IX.48, s. 539.

⁵⁹ *Ibidem*, Rozdz. IX, noty: IX.57 – IX.59, s. 543–544.

⁶⁰ *Ibidem*, Rozdz. IX, noty: IX.60 – IX.62, s. 544–546.

⁶¹ Np. nigdzie dotąd niepublikowane: krzyżyk metalowy, paciorki kościane i szklane różańca oraz medalik religijny (Rozdz. X, noty X.24 – X.26, s. 562–563).

⁶² Por. *Kraków – europejskie miasto...*, Rozdz. X, nota X.34, s. 566.

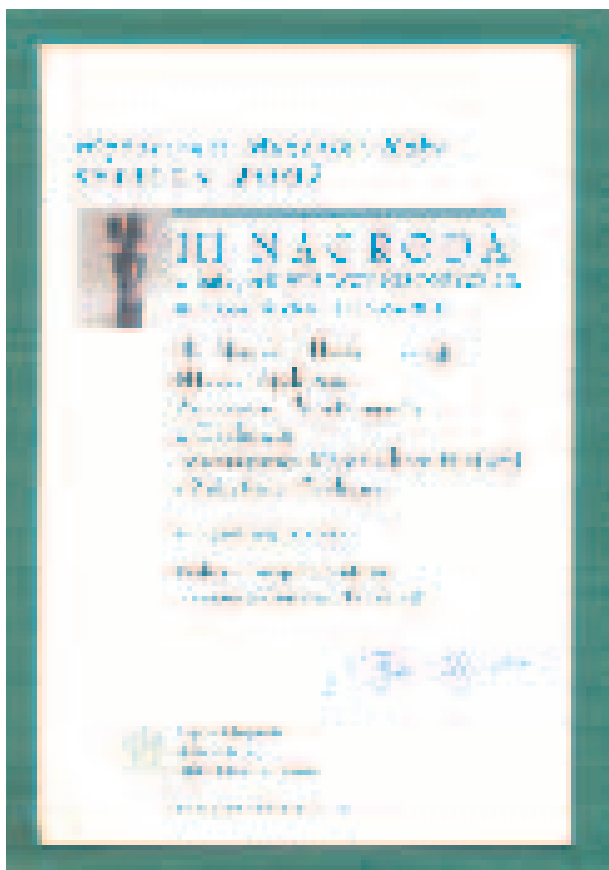
⁶³ Por. *Ibidem*, Rozdz. X, noty X.35, X.37, s. 567–569.

⁶⁴ Por. *Ibidem*, Rozdz. XI, nota XI.2, s. 606–607.

⁶⁵ Ich noty katalogowe umieszczone zostały w Rozdz. VIII katalogu wystawy (por.: *Kraków – europejskie miasto...*, noty VIII.50–VIII.53, s. 497–499).

Oryginał Konstytucji 3 maja (wł. Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie) i portret króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (wł. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego); fot. M. Suchowiak

Dyplom nagrody Sybilla 2007; fot. M. Suchowiak

Stanisława Augusta Poniatowskiego (1732–1798) w 1787 roku. Nadzieje te okazały się płonne, ale licznie zachowane pamiątki, dokumentujące pobyt monarchy pod Wawelem, są tych nadziei i oczekiwań najlepszym dowodem⁶⁶.

Zamykał ekspozycję zestaw eksponatów, które bezpośrednio dotyczyły udziału Krakowa w obradach Sejmu Czteroletniego i uchwalenia podczas jego obrad *Prawa o miastach*. Jego tekst, w formie osobnego wydawnictwa, ukazał się drukiem już w kilka dni po przyjęciu przez sejm tej ustawy, jeszcze przed włączeniem jej do *Konstytucji 3 maja*⁶⁷.

Ekspozycja *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791* czynna była w Pałacu Krzysztofora od 5 czerwca do 19 listopada 2007 roku. Bardzo liczne, różnorodne wpisy w jej księdze pamiątkowej, pochlebne recenzje prasowe, także zagraniczne⁶⁸, oraz uhonorowanie jej twórców i organizatorów przyznaniem nagrody III stopnia w prestiżowym konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku *Sybilla 2007* stanowić może powód do dumy i zasłużonej satysfakcji. Nie mniej cenne jest jednak doświadczenie, uzyskane w trakcie realizacji tak ogromnego i odpowiedzialnego projektu oraz stworzenie wokół Muzeum Historycznego Miasta Krakowa życzliwego mu środowiska specjalistów wysokiej klasy, reprezentujących różne dyscypliny nauki i gotowych do podejmowania kolejnych, równie odpowiedzialnych i ambitnych wyzwań.

⁶⁶ Por. *Ibidem*, Rozdz. XI, noty XI.29–XI.33, s. 619–621, XI.48, s. 625.

⁶⁷ Por. *Ibidem*, Rozdz. XI, nota XI.53, s. 629–630.

⁶⁸ Por.: Gönczi K.: *Herzog Bolesław verlieh Krakau das magdeburger Recht*, „Volksstimme” 2007, z 22 listopada.

The Jubilee Exhibition *Kraków – the European City of Magdeburg Law 1257–1791*.

Some Ex Post Reflections

The 750th anniversary of the establishment of Kraków under Magdeburg Law celebrated in 2007 inspired the Historical Museum of the City of Kraków to prepare its own, extensive program of jubilee celebrations (exhibitions, outdoor performances and events, publications, computer visualizations of the city's old architecture and scale models reconstructing Kraków's urban layout from the past, concerts, memorabilia in the form of various gadgets, and films) which were carried out from 2005 to 2007.

The climax of the jubilee celebrations took place on June 5, 2007 when, after the ceremonial session of the Kraków Municipal Council, members of the municipal government participated in the opening ceremony of the jubilee exhibition at Krzysztofory Palace titled *Kraków – the European City of Magdeburg Law 1257–1791* organized by the Historical Museum of the City of Kraków in cooperation with the State Archive in Kraków and the Society of Friends of Monuments and History of Kraków.

The works on the massive exhibition which was presented on three floors of the palace took several years. The original chartering document dating from 1257 which, luckily, survives in our times became the starting point for the exhibition scenario draft and a direct point of reference to the temporal scope of the exhibition indicated in its title. The second, closing date was determined by the fact of the enactment of the Law on Royal Cities in the course of the Four-Year *Sejm* in Warsaw, on April 18, 1791. The new law was later incorporated into the Constitution of May 3 and one of the key reforms it introduced was that the regulations of Magdeburg Law were no longer to be adhered to in the Polish-Lithuanian Commonwealth. The various aspects of the new reality resulting from the implementation of the privileges granted by the chartering document determined the shape and structure of the exhibition and the titles of the chapters included in the extensive catalogue which accompanied the event:

Chapter I *The Establishment of Kraków under Magdeburg Law 1257*

Chapter II *Urban Layout*

Chapter III *Municipal Government*

Chapter IV *Judicature*

Chapter V *Guilds and the City's Organization*

Chapter VI *Trade*

Chapter VII *Everyday Life*

Chapter VIII *Burgher City Splendour*

Chapter IX *Intellectual Life*

Chapter X *Religious Life*

Chapter XI *End of the City's Prosperity and the Law on Cities – 1791*

The large-scale preliminary archival research conducted in various institutions in Poland and abroad enabled the organizers to obtain valuable objects from almost 40 institutions: museums, archives, libraries, churches, convents and monasteries, universities, associations and private persons. Many of these objects have never been exhibited before.

Almost 90 specialists from various fields were involved in the preparation of catalogue entries for almost a thousand very diverse exhibits. Moreover, the interdisciplinary team of experts drew up a detailed research documentation for the purposes of the exhibition (based on surviving archival, iconographic and cartographic material) which became the foundation for the 3D digital model of Kraków's old urban layout. The final stage was the creation of physical scale models (based on the digital documentation) which were later presented at the jubilee exhibition.

The exhibition titled *Kraków – the European City of Magdeburg Law 1257–1791* was open at Krzysztofory Palace from June 5 until November 19, 2007. The numerous, multilingual entries in the visitors' book, the flattering press reviews (published both in Poland and abroad), and the fact that the work of the creators and organizers of the exhibition was highly appreciated and awarded the third grade prize in the prestigious *Sybilla 2007* contest for the best museum exhibition may be a source of pride and well-earned satisfaction.